

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδ. 40).

ΤΟ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου κατὰ τὸ δεῖπνον ἐμε-
τρῆθημεν οἱ ἅπαντες δέκα καὶ ἑπτὰ, ἀνήκοντες
εἰς τὸ ἀνδρικὸν φύλον, τὸ εὐγενέστερον, ὑπερη-
φανώτερον καὶ ποταπώτερον ἐκ τῶν ζώων. Μία
δὲ μόνον νέα ὑπὸ τῆς μητρὸς τῆς συνοδευομένη
εἶχε προσμεῖνει ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ, ἐξελθουσῶν τῶν
ἄλλων κατὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Πόρου
μέχρι τῆς Πύλου προσεγγίσεις. Ἡ νέα δ' αὕτη εἶ-
καὶ ἀσθενής, εἰ καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως ἠδικημένη,
ἤρτυε τὴν συναναστροφὴν, ὡς τὸ ἄλας τὸ φαγη-
τὸν, καὶ ἀπέσπα, ἂν ὅχι ἔρωτος, συμπαιθεῖας τοῦ-
λάχιστον, αἰσθήματα παρὰ τῶν συνειθισμένων ἐν
παντὶ καίρῳ καὶ τόπῳ νὰ αἰσθηματολογῶσι καὶ
περιπαιζῶσι τὰς δυστυχεῖς νέας, βασανίζοντες
αὐτὰς ἀσπλάγχχνως καὶ ἀτιμωρητί!... Ἄσπλαγ-
χνοι οἱ ἄνδρες, γίνονται αἴτιοι πολλάκις διὰ τῶν
ψευδῶν αἰσθηματολογιῶν τῶν νὰ τυραννῶσι τὰς
ἀθώας νέας καὶ νὰ τὰς αὐτοχειριάζωσιν! . Πόσαι
νέαι ψευδῶς ὑπὸ νέων περιπαιχθεῖσαι δὲν ἔδωκαν
εὐθύς τὴν καρδίαν τῶν εἰς ἄλλους καὶ ἄλλαι πρὸς
περισσότεραν βεβαιότητα ἐπιτυχίας δὲν κατανα-
λίσκουσι τὰς ὥρας αὐτῶν ἀπάσας καὶ τῆς ἡμέρας
καὶ τῆς νυκτὸς εἰς ἰκανὸν ἀριθμὸν ἔραστῶν; ὦ
καρδίαι ἀθῶαι, ὦ χεῖλη ἀγνά καὶ ἄθικτα!

Ἐπανέρχομαι εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος Κυρίαν,
καὶ σκοπεύω νὰ τὴν περιγράψω, διότι μέχρι Με-
σολογγίου, ὅποτε μὲ μεγίστην ἡμῶν λύπην ἀπε-
χωρίσθη τῆς συνοδείας μας, ἐγένετο τὸ κέντρον,
ὀμιλιῶν καὶ ἀστειότητος, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὸν
υἱὸν τοῦ πλοίαρχου καὶ τὸν ἀνθυποπλοίαρχον τοὺς
καλοὺς μου τούτους φίλους ὁ Ἔρωσ ἐπακίξε μετ'
αὐτῆς ἐν πρόσωπον τραγικὸν συγχρόνως καὶ κωμι-
κόν. Ἡ κυρία αὕτη ὠνομάσθη παρ' ἡμῶν Κυρία Νάσο,
διότι πράγματι ἡ ρίς αὐτῆς ἦτο λίαν ἀριστοκρα-
τικῆ, τοῦθ' ὅπερ προσείλκεν ἔτι μᾶλλον τὸν σε-
βασμὸν εἰς τοὺς περὶ τοὺς τύπους αὐστηροὺς συμ-
πλωτῆρας μου. Ἐάν ποτε δὲν ὑπῆρξε ὠραία, τὸ πρό-
σωπόν τῆς ὅμως εἶχε τὸ χρῶμα τῆς εὐαισθησίας,
χρῶμα, τὸ ὁποῖον τοσαύτην διεγείρει ἐντύπωσιν
εἰς τοὺς μνηστὰς τῶν σχολείων τῆς πρωτεύου-
σης. . . . Οἱ ὀδόντες αὐτῆς τοσοῦτον ἦσαν ἀνω-
μάλως ἐμπροσφυκότες, ὥστε ὁμοιάζον πρὸς βαθμί-
δας ἀναβάρους, κάτισχνος δὲ, ἀλλ' ἀναστήματος
ὕψηλόν καὶ ὠραίου, ἐφαίνετο ὁμοίαν πρὸς δένδρον γε-

γηρακὸς προῶρος ἢ ὡς ἄνθος, τοῦ ὁποίου τὰς ρίζας
σκόληξ ὑποτρῶγει. Ἡ δυστυχὴς ἐφαίνετο πραγ-
ματικῶς πάσχουσα τὸ στήθος, ὡς ἠδύνατό τις νὰ
εἰκάσῃ ἐκ τοῦ λεπτοῦ καὶ συνεχοῦς βηχός! . .
Ἐπλεε δὲ, ἵνα διέλθῃ τὸ θέρος πρὸς τὸ Μεσολόγ-
γιον' ἐκεῖ, φαίνεται, πέμπουσιν οἱ ἱατροὶ τοὺς
πελάτας τῶν, πρὸ τοῦ μεγάλου καὶ εὐδαίμονος
πλοῦ τῶν εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Πλούτωνος καὶ Αἴ-
δωνέως! Ἐν τούτοις δικαστικὸς τις ὑπάλληλος
marié avant quelques mois κατέλιπε τὴν θέσιν
του καὶ συνῴδευεν ἀπὸ . . . μέχρι Μεσολογγίου, ἵνα
δυνηθῆ νὰ ὑποκλέψῃ αἰσθήματα ἐρωτικά μιᾶς πα-
ρελθούσης εὐδαίμονος ἐποχῆς. Ἐν Νεοκαστρῷ ἐξῆλ-
θε μετ' αὐτῆς εἰς περίπατον, ἤρκεσε δὲ, νομίζω,
μία ὀλόκληρος ὥρα νὰ αἰτιολογήσῃ ἕνα ἔρωτα
ἄκαρπον καὶ ἕνα θεμιστοπόλον παρὰ τὸ δίκαιον
καὶ παρὰ τοὺς ὄρκους τοῦ τοῦ ἀρχαίου μετ' ἄλ-
λης νυμφευθέντα!

Τὴν πρωτῶν τῆς Κυριακῆς, ὄρθρου βαθέως, ἐρ-
ρίπτομεν τὴν ἄγκυραν εἰς τὸν χειροποίητον λι-
μένα τοῦ Κατακόλου καὶ παραλαμβάνοντες τοὺς
ἐπιβάτας ἀνηγόμεθα εἰς τὸ πέλαγος πρὸς τὴν Ζά-
κυνθον καταπλέοντες. Τὸ Κατάκωλον, λιμὴν πρό-
τινος χρόνου κατασκευασθεῖς, εἶνε ἴσως ἐν τῶν
ὀλίγων καλῶν πρακτικῶν καὶ ὠφελίμων ἔργων,
περανθέντων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος, λίαν
ἀναγκαῖος δι' ὅλην ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου τὴν
πλευρᾶν, ἥτις τοσοῦτον εὐφορος καὶ καλῶς κελ-
λιεργημένη τυγχάνει καὶ πλουσία εἰς παρκαγωγὴν
καὶ ἐξαγωγὴν προϊόντων. Γῆ ἐρίβωλος, κατέστη
ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἑκατονταπλάσιον δὲ δίδει
καρπὸν εἰς τοὺς ἐργαζομένους αὐτήν. Ἡ χώρα
αὕτη εἶνε εἰς χλοερὸς καὶ τερπνὸς τάπης, εἶνε κά-
νιστρον πλήρες ἀνθῶν, ὡς τις περιηγητὴς εἶπε
περὶ τῆς αὐτῆς χώρας. Ὀλίγον μακρὰν αὐτοῦ κεί-
ται ὁ Πύργος, πόλις μεγάλη καὶ πλουσία φαινο-
μένη ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τὸ Κατάκωλον ἔχον ἀπα-
θήκας μόνον τινὰς καὶ οὐδὲν πλέον θεωρεῖται καὶ
εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως ταύτης, εἰς ἣν οὐ
μικρὰ γίνεται ἐξαγωγή καὶ εἰσαγωγή.

Μικρὸν διαμείναντες, οὐδ' ἀποθάντες εἰς τὴν
ξηρὰν, ἀνήχθημεν πρὸς τὸ ὠραῖον Ἴόνιον πέλαγος
καὶ ἐπλέομεν πρὸς τὴν Ζάκυνθον, ἀντικρὺ κειμέ-
νην τοῦ Κατακόλου. Οὐδέποτε διῆλθον θάλασσαν
μετὰ τοσαύτης ἀνυπομονησίας καὶ συγκινήσεως.
Ἐπεθύμουν διακκῆστατα νὰ πατήσω τὴν γῆν τῆς
Ζακύνθου καὶ ἴδω, ἔσω καὶ μακρόθεν, κυματίζου-
σαν τὴν κυανῆν τῆς Ἑλλάδος σημαίαν ἐπὶ τῶν
τειχῶν τοῦ φρουρίου τῆς. Οὐδὲν ἀληθέστερον τῆς

ἐνώσεως ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν Βασιλεὺς ἐπισκεφθεὶς τὰς ἐπτὰ νήσους, τὴν Πλειάδα ταύτην τοῦ Ἰονίου πελάγους, τὴν ἐπτάφωτον λυχνίαν, τὴν φωτίζουσαν τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα, τὰς δύο ταύτας ἐκ προγόνων συγγενεῖς χώρας, ὁ βασιλεὺς πανταχοῦ ἔτυχε ὑποδοχῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἀπεριγράπτου. Οὐδὲν ἀληθέστερον τῆς ἐνώσεως, καὶ ὅμως ἡ καρδία μου ἐπαλλεν ἔτι ὑπὸ τῆς ἀμφιβολίας, ὡς καρδία ἐραστοῦ δειλοῦ, φοβουμένου, μὴ δὲν εὔρη τὴν ἐρωμένην του εἰς τὸ προσδιορισθὲν μέρος. . . Ἐφοβούμην μὴ ἴδω κυματίζουσαν τῆς ἀπίστου Ἀλβιόνης τὴν σημαίαν ἀσχημίζουσαν Ἑλληνίδας χώρας! Ἐφοβούμην, ἀλλ' οἱ φόβοι μου ἦσαν κενοὶ, προσερχόμενοι ὅχι μόνον ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς προαιρέσεως τοῦ δωροῦντος! . . .

« Timeo Danaos et dona ferentes »

ἔλεγον περὶ τῶν προγόνων μας οἱ Ῥωμαῖοι, « φοβούμεθα τοὺς Ἄγγλους καὶ δῶρα φέροντας » λέγομεν ἡμεῖς σήμερον οἱ γνωρίζοντες τὴν πλεονεξίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸ κατὰ τῆς Ἑλλάδος μῖσος τῶν πολιτικῶν τῆς ἀνδρῶν. Ὅτι δὲ ἡ προσάρτησις τῆς Ἑπτανήσου εἶνε δῶρον ἄδωρον, ἀπόδειξις ἡ προδοσία, ἣν ἐποίησε πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν βασιλέως. Ἐν καὶ ἡμῖς ἑκατομμύριον κατοίκων καὶ τὸ ὠραιότερον τῆς Δανικῆς χώρας ἀπεσπάρθη ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Χριστιανοῦ.

« Φοβούμεθα τὰ δῶρα τῶν ἐχθρῶν. »

« Zante, Zante fiore di Levante, » λέγουσιν οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπισκεπτόμενοι τὴν νῆσον ταύτην. Εἶνε ὄνομα καὶ πρᾶγμα, Ζάκυνθος ἐκ τοῦ ἰάκυνθος, ὡς ἐφθηνεν εἰπόντες, τοῦ ὠραίου ἐκείνου καὶ εὐώδους ἀνθους. Νῆσος ὠραιότερα, γραφικωτέρα καὶ μᾶλλον καλλιεργημένη δὲν ὑπάρχει καθ' ὅλας τὰς θαλάσσας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λόφοι τῆς εἶνε κατάφυτοι, αἱ κοιλάδες τῆς τάπητες πολυποίκιλοι, ἡ πόλις τῆς εὐπρεπὴς καὶ καλῶς κατοικημένη. Αἱ Βυζαντιναὶ καὶ Ἑνετικαὶ ἐκκλησίαι τῆς, τὰ ὑψηλὰ καὶ περιέργου κατασκευῆς κωδωνοστάσια τῆς, τὰ κατάφυτα προάστειά τῆς καθιστῶσι τὴν πόλιν ταύτην ἀληθὲς πανόραμα, καὶ ἰνδαμα καὶ ἀποκύημα φαντασίας γονίμου. . . . εἶνε τέλος κατὰ λόγον δίκαιον αὐτῇ δεδομένον, τὸ ὅποιον φέρει ὄνομα. Οἱ Ἴταλοὶ εἰπόντες αὐτὴν *fiore di Levante*, δὲν ἐκκμον ἄλλο ἢ νὰ μεταφράσωσι τὸ ὄνομα Ζάκυνθος, διὰ νὰ παραστήσωσι τὸ πρᾶγμα.

Μακρόθεν ἔτι καθορᾷ τις τὸ φρούριον ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ καὶ ἐπικειμένου τρόπον τινα τῆ πόλις. Ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου ὁ ὀφθαλμὸς ἐκτείνεται

ἐπὶ τοῦ Ἰονίου καὶ Κρητικοῦ πελάγους καὶ δρᾶται σχεδὸν μέρους μεγάλου τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ ἐπισκοπεῖ καὶ τὸ ἐλάχιστον σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος. Ἐπὶ τοῦ φρουρίου ὑπάρχει καὶ τηλεγράφος εἰδοποιῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν λιμένα τὴν ἔλευσιν πλοίου· ὁ τηλεγράφος οὗτος συνίσταται εἰς ἰστὸν ἔχοντα προεκβολὰς ἐκατέρωθεν καὶ εἰς τὴν δεξιάν τίθεται ἡ σημαία τοῦ καταγομένου πλοίου, ἐὰν ἔρχεται ἐκ τῶν κάτω τοῦ ὀρίζοντος μερῶν, εἰς τὴν ἀριστερὰν δὲ, ἐὰν ἐκ τῶν ἄνω ὑπάρχουσι δὲ καὶ σημεῖα δι' ὧν γίνεται γνωστὸν, ἂν τὸ προσπλέον πλοῖον ἦνε πολεμικὸν ἢ ὄχι, ἢ ἂν ἦναι ἀτιμόπλουον.

Ἀπείχομεν τέσσαρα ἔτι μίλια μακρὰν τῆς πόλεως, ὅτε ἴδον πολλοὺς τῶν συμπλωτῆρων μου νὰ ἐπισκοπῶσι διὰ τῶν ὀπτῆρων τῶν τοὺς ἐμμήτην καὶ εἶδον τὴν Ἑλληνικὴν κυανόχρου σημαίαν, κυματίζουσαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἐκεῖ, ὅπου ἔτη ὀλόκληρα ἐκυμάτισε ἡ τῶν ξένων, ὀνόματι μὲν προστατῶν, πράγματι δὲ κυριάρχων τῆς ὠραίας Ἑπτανήσου. Ἐἶχομεν μεθ' ἑαυτῶν πλέον τῶν 40 Ζακυνθίων ἐργατῶν, οὓς παρελάβομεν ἐκ Κατακόλου, οἵτινες εἰς τὴν γενικὴν ἡμῶν χαρὰν ἐτραγῶδου διάφορα ἄσματα μετὰ μέλους καὶ ἀρμονίας συνήθους τοῖς Ἰονίοις. Τὰ τραγῳδία ταῦτα ὀνομάζουσι Ἰταλιστὶ *Karτάδαις*.

Ἡ ὀμιλία ἡμῶν περιεστράφη ὀλόκληρος εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήγαγον ἔν καὶ μόνον συμπέρασμα λεγόμενον παρ' Ἀγγλιστῶν ἔτι, ὅτι μέγα θαῦμα καὶ αὐταπάρησις ἡ πράξις αὐτῆ τῶν Ἀγγλων διπλωματῶν, διὰ τὸ ὅποιον δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ μετενόησαν. Ἄλλ' ἀποδώσωμεν μᾶλλον τοῦτο εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν, ἣτις καὶ ἐν Πύλῳ ὠδήγησε τοὺς Εὐρωπαίους νὰ κτυπήσωσιν ἐπὶ κέρξης τὴν Τουρκίαν καὶ ἐκθιάσωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Εἶθε ὁ μέγας τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν θεὸς συνάψοι μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ ἄλλα αὐτῆς τέκνα δουλεύοντα κατὰ κακὴν μοῖραν μέχρι σήμερον, ἐνῷ μέγα καὶ ἐνεργὸν ἔλαβον μέρος ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1821, καὶ τὰ ὅποια ὄντα ἄξια τύχης βελτίονος, τυραννοῦνται σήμερον καὶ διασθβείρονται ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἡ πατρίς τοῦ Διὸς Μίνως καὶ Ἐπιμενίδου, ἡ πρώτη τῶν Δωριέων κοιτίς, ἡ πολυπαθὴς Κρήτη στενάζει ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐπαχθεστέρα καὶ τυραννικωτέρα ἀπεργάζονται δυστυ-

χῶς αἱ χεῖρες τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τινῶν χριστιανῶν κατοικῶν τῶν φρουρίων πρὸς ἀπόκτησιν τιμῶν εὐτελῶν καὶ ἀξιομάτων μηδ' ἀμηνῶν. Ἡ κατάρα τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων των!

Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν λιμένα τῆς Ζακύνθου λιμένα εὐρύχωρον, ὃς καὶ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ πολλῶν μεγάλων καὶ μικρῶν πλοίων καὶ καθωραΐζετο ὑπ' αὐτῶν σηματοστολιστῶν ὄντων καὶ διότι ἦτο Κυριακὴ καὶ διὰ τὴν ἔλευσιν πληρῆξουσίων τινῶν τῆς Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας. Μετ' ὀλίγας στιγμάς ἐπεβαινομεν ἐπὶ τῆς παραλίας ἐπὶ λέμβου φερούσης σημαίαν λευκὴν καὶ ὀδηγούμεθα εἰς τὸ ὑγειονομεῖον. Μοὶ ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἡ τάξις, ἣν ἀπῆντησα εἰς τὴν Ζάκυνθον ὡς πρὸς τοὺς λεμβούχους, οἵτινες προσδιωρισμένοι εἰς τὴν ἐξαγωγήν τῶν ἐπιβατῶν, δὲν ἐπιτίπτουσι εἰς παραλαβὴν αὐτῶν καὶ διαρπαγὴν τῶν ἐπίπλων, ὅπως οἱ ἐδικοί μας οἱ εὐσυνεῖδητοι. Δύο τάξεις ἀνθρώπων πᾶς τις ἐλθῶν ἢ ζῶν ἐν Ἑλλάδι ἐμίσησεν, καὶ αἱ τάξεις αὗται εἶνε ἡ τῶν λεμβούχων καὶ ἀμαξήλατῶν, οἵτινες ἐν Ζακύνθῳ χάρις εἰς τὴν Ἀγγλικὴν κυβερνήσιν εἰσὶν καλῶς περιορισμένοι.

Τὸ ὑγειονομεῖον εἰς τὸ ὀδηγήθημεν εἶνε κτίριον εὐρύχωρον καὶ καλὸν ἐπὶ τῆς προκυμαίας σχεδὸν κείμενον, ἔνθα καὶ ἡ ὠραία τῆς Ζακύνθου πλατεία φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν βασιλέως. Ἡ πλατεία αὕτη εἶνε τὸ κέντρον τῆς συνεντεύξεως καὶ τῆς συναθροίσεως πάσης τάξεως ἀνθρώπων, διότι ἔχει πλεῖστα κάρνεϊς καὶ δύο μεγαλοπρεπεῖς λέσχας. Τὸ ἐσπέρας μάλιστα ἀπὸ τῆς 8—12 ἡ πλατεία αὕτη ὁμοιάζει πρὸς κύματ' ἀποφόρους ἔχοντα διευσθύνσεις· εἶνε τὸ κέντρον τῶν ἐρωτικῶν συνδιχλέξεων καὶ τῶν ἀποκρύφων σχεδίων. Αἱ γυναῖκες τῆς Ζακύνθου δὲν εἶνε ὠραῖαι, ἀλλὰ φιλάσθενοι, κηχεκτικαὶ καὶ ἰσχυαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἔχουσι ὅμως πολλὴν τὴν φιλαρέσκειαν καὶ τοὺς τρόπους εὐγενεῖς καὶ ἐπαγωγούς. Ἐξερχόμεθα εἰς τὸν περιπάτον καθίστανται σχεδὸν ἀγνώριστοι, διότι καλύπτονται ὑπὸ καλύπτρας ἀποκρυπτούσης τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐν μέρει· εἶνε δὲ ἡ καλύπτρα ἔθιμον τὸ ὁποῖον παρέλαβον παρὰ τῶν Ἑνετῶν, ὅτε ἐξουσίαζον τὴν ὠραίαν ταύτην νῆσον· αἱ γυναῖκες τῆς Βενετίας ἔτι καὶ νῦν τοιοῦτοτρόπως καλύπτονται καὶ ὅταν μάλιστα πορεύονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐκεῖ ἡ Ζακυνθία περιμένει ἐν τινι γωνίᾳ τὸν εὐτυχεῖ αὐτῆς ἐραστὴν, μετ' οὗ ἀπέρχεται εἰς

τὴν παραλίαν, ὅπου τὰ ὠραῖα τῆς θαλάσσης ἐκείνης κύματα ἠρέμα καὶ ἐρωτικῶς ἀσπάζονται τὰς ἀκτὰς· ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἔρωσ ἀφόβως τοξεύει, περιγίζων, τὰ εὐτυχεῖ ζεύγη, τὰ πίνοντα μέχρι πυθμένου τοῦ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν τῶν ἐρωτικῶν τρυφεροτήτων. Πλησίον τῆς λέσχης ὑπάρχει καὶ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, ἐξαιρετὸν κτίριον, τὸ ὁποῖον ἐπεσκέφθημεν ἐξεληθόντες καὶ παρεστάθημεν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς λειτουργίας. Καθ' ὅλα δύναται τις νὰ ἐπαινέσῃ τοὺς Δυτικούς τῆς πόλεως ἐκείνης, διὰ τὴν εὐταξίαν δηλ. τὴν σεμνότητα ἣν τηροῦσιν ἐν τῷ ναῷ, ἡ μουσικὴ τῶν ὅμως εἶνε κατάλληλος μᾶλλον πρὸς τέρψιν ἢ πρὸς προσευχὴν· ἡ ἐκκλησία δὲν εἶνε θεάτρον καὶ ὅμως ἤκουσα ἡ φυσαρμόνικά των νὰ παίζῃ κομμάτια τῆς Τραβιάτας καὶ τοῦ Ἑρβάνη.

Ἡ πόλις αὕτη ἔχει ἐν τῷ παρόντι καὶ τρία ξενοδοχεῖα εὐπρεπῆ καὶ καθαρὰ ἐν τοῖς κυριωτέροις μέρεσι τῆς πόλεως. Ταῦτα ἠναγκάσθη νὰ ἐπισκεφθῶ, διότι ἐλ τῶν συμπλωτήρων μου οἱ μὲν μετέβησαν εἰς τὸ μὲν οἱ δὲ εἰς τὰ ἄλλα. Ἡ πόλις ἐν γένει ἔχει σχῆμα ἀμφιθεάτρου καὶ ἔχει πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν Χίον, ἔχει δὲ ὁδοὺς κανονικὰς καὶ εὐρείας καὶ περιπάτους τερπνοὺς ἐφ' ἀμάξης καὶ ἀποστολικῶς. Δὲν ἠδυνήθη ἕνεκα τοῦ καύσωνος νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ φρούριον τῆς Ζακύνθου, τὸ ὁποῖον μοὶ εἶπον, ὅτι εἶναι καὶ ὄχυρόν καὶ ὠραία ἔχει οἰκοδομὰς. Ἐκεῖ, ἐντὸς, κατόικουν πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἐν πάσῃ εὐρυχωρίᾳ. Ἡ καθαρότης τῶν κτιρίων ἐκείνων, ὅτε ἐν αὐτοῖς διέτριβον οἱ Ἄγγλοι ἦτο ἀξία θαυμασμοῦ καὶ παρατηρήσεως, σήμερον ὅμως ὁπότε κήθηται οἱ ἐδικοί μας ἀξιωματικοὶ δύναται τις νὰ βλέπῃ τὴν ἀκαθαρσίαν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν· οὕτω μοὶ παρέστησαν πολλοὶ τῶν Ζακυνθίων, οὗς ἠρώτησα καὶ μοὶ εἶπον ἐκ περισσοῦ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ μας κήθηται ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ ἔχουσι συσσίτιον ἅπαντες διατηρήσαντες μάλιστα καὶ τὸν μάγειρον, ὃν οἱ Ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ εἶχον.

Μοὶ μένει νὰ ἐμιλήσω καὶ περὶ μιᾶς λειτανείας, εἰς ἣν τυχῶν παρερέθη, διότι καὶ ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν, ὅστις κατεῖχε τὰς ψυχὰς τῶν Ζακυνθίων περὶ τῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἐνώσεως των.

Ἔθος ὑπάρχει ἐν Ζακύνθῳ νὰ τελῶσι λιτανεῖαν τὴν Κυριακὴν τῆς τρίτης ἐβδομάδος τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας τεσσαρακοστῆς περιφέροντες εἰς τὰ δημοσιώτερα τῆς πόλεως μέρη τὴν εἰκόνα τοῦ

μεγαλομάρτυρος Χαραλάμπους καὶ τὸν σωζόμενον δάκτυλον αὐτοῦ, ψαλλόντων ἱερέων καὶ τοῦ Μητροπολίτου καὶ πάσης ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς καὶ παρχαζέως ἐκτελουμένης καὶ ἐπομένου παντὸς τοῦ λαοῦ τῆς Ζακύνθου. Ἡ δημοτελής αὕτη τελετὴ ἀνεβλήθη ἕνεκα τοῦ σπουδαίου ζητήματος τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, τὸ ὁποῖον τόσον μεγάλας εἶχε διεγείρει ἀμφιβολίας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἐκείνοις καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τὴν βραδύτητα τῆς. Εἶχον δὲ ἀναβάλλει τὴν τελετὴν αὐτήν, ἵνα μεγαλοπρεπέστερον τελέσωσι μετὰ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μέλλοντος νὰ συνοδεύῃ τὴν εἰκόνα, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἡ κυριακὴ λοιπὸν τῆς πέμπτης ἰουλίου εἶχεν ὀρισθῆ ὡς ἡμέρα τῆς τελετῆς ταύτης καὶ ὁ ἔπαρχος εἶχε διατάξει σάματι τῶν πυροσβεστῶν καὶ πυροβολιστῶν νὰ προσέλθῃ ἐν στολῇ εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Γεωργίου. Διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου σώματος ἦτο ὁ Βάσσης.

Εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὑπάρχει ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις πολυτίμοις σκεύεσι καὶ εἰκόσι περιέχει καὶ τὴν ἐξ ἀργύρου σφρηγιάτου εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους· ἡ εἰκὼν αὕτη ἔχει 42 ὀκάδας καθαροῦ ἀργύρου. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐκτὸς ἄλλων ἱερῶν λειψάνων ἔχει, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ δάκτυλον τοῦ θαυματουργοῦ τούτου ἁγίου καλῶς διατηρούμενον ἐν θήκῃ ἀργυρᾷ καὶ πολυτίμοις λίθοις κεκοσμημένην. Ὡς ἔμαθον ἡ λειτανεῖα αὕτη γίνεται εἰς ἀνάμνησιν πανώλης μαστισιάσης ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν πόλιν ταύτην ἀπαλαχθεῖσαν τῇ θαυματουργικῇ τοῦ Ἁγίου τούτου εἰκόνι. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον λοιπὸν περὶ τὴν Ἦν μ. μ. τὸ στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς ἐγγυαρίου μουσικῆς εἶχε μεταβῆ καὶ πλῆθος λαοῦ ἀνέμενε τὴν ἔξοδον τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τοῦ κλήρου ἐκ τοῦ ναοῦ, ἵνα κινηθῇ. Περὶ τὴν Ἦν ὥραν εἶδον τὴν λαμπρὰν ταύτην εἰκόνα ὑπὸ πολλῶν βασταζομένην καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐξερχόμενον τοῦ ναοῦ. Ἡ μουσικὴ πιανίσασα ἔδωκε κίνησιν εἰς τὰ περιστάμενα πλῆθη καὶ ὁ χορὸς τῶν Μουσικῶν διεδέχθη αὐτὴν ψάλλον ἑναρμονίως καὶ σεμνοπρεπῶς ἱερῶς ὕμνους. Πληθὺς δὲ φανῶν καὶ ἐξαπτεργῶν προηγούντο τοῦ κλήρου, τὰ ὁποῖα ἐβαστάζοντο ὑπὸ παιδῶν ἐκκλησιαστικῶς ἐνδεδυμένων καὶ μετὰ ῥυθμοῦ βαινόντων. Ὁ ἱεράρχης γέρον ὑποβασταζόμενος ὑπὸ ἱερέων ἦτο ὁ τελετάρχης τῆς δημοτελοῦς ταύτης θρησκευτικῆς τελετῆς. Ὁ γέρον οὗτος Λευίτης ἐφείλκυσέ μου τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν, ὅτε ἠύλῳγι ἐκ καρδίας τὸ

ποιμνιον αὐτοῦ τὸ λογικόν. Ἡ συνοδεία αὕτη διελθούσα τὴν ἀγορὰν ἅπασαν, κρουομένων τῶν κωδῶνων ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ ἔληξε περὶ λυχνῶν ἀφάς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο οἱ ἐξώσται καὶ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν ἀφ' ὧν διήλθεν ἡ λειτανεῖα αὕτη ἦσαν πλήρεις τοῦ γυναικείου φύλου. Ὁ ἔπαρχος καὶ πάντες οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι παρῆσαν ἐν τῇ τελετῇ *en grande tenue*. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους παρευρέθη ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ.

Ἐν Ζακύνθῳ προσέτι ἐν μου διήγειρε τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν, ἡ ἀγάπη τῶν Ζακυνθίων πρὸς τὸν ἱατρὸν Λομβάρδον. Οἱ Ζακύνθιοι ὀμνύουσιν εἰς τὸ ὄνομά του, τόσον σέβονται καὶ ἐκτιμῶσιν αὐτόν. Εἶνε δὲ πτωχὸς καὶ κατάγεται οὐχὶ ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, ἀλλὰ τὸ φιλάνθρωπον αὐτοῦ καὶ δημοτικὸν τὸν ἀνύψωσεν ὑπὲρ πάσας τὰς ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας τῆς πατρίδος του. Στωμίλος, ὡς ὁ ἀγορητὴς τῶν Πυλίων, πείθει καὶ συγκινεῖ συγχρόνως τοὺς ἀκροατὰς του. Τὴν ἐπιστήμην του οὐδέποτε ἐπώλησεν εἰς τοὺς νοσοῦντας ἐνδεεῖς καὶ ἀπόρους. Ἐκτὸς τῶν πλεονεκτημάτων τούτων τῆς φιλάνθρωπίας καὶ ἀφιλοκερδείας ὁ ἱατρὸς Λομβάρδος ἠγωνίσθη ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῆς πατρίδος του καὶ τῆς Ἑπτανήσου ἀπάσης μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ὁ ἱατρὸς Λομβάρδος κέκτηται φήμην πολιτικοῦ ἀνδρὸς καὶ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, εἰς ἣν πολλάκις μετέβη καὶ μάλιστα ἐσχάτως, ἵνα φωτίσῃ τοὺς πολιτικούς τῶν Παρισίων περὶ τοῦ Ἰονικοῦ ζητήματος. Ὁ ἱατρὸς Λομβάρδος ἀγαπᾶται λίαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γαριβάλδου διότι ἐκεῖνος καὶ οὗτος μάχονται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν δούλων ἀδελφῶν μας, τῶν στεναζόντων ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Μισετὴν Ἀγγλίαν καὶ ἰδοὺ τὸ σημεῖον μεθ' οὗ συνδέεται μετὰ τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς, εἶναι χριστιανὸς ὀρθόδοξος, καὶ ἰδοὺ τὸ αἴτιον τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ὡς τὴν θρησκευτικὴν πρόμαχον τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἀδελφῶν μας. Ὁ ἱατρὸς Λομβάρδος ἔχει μέλλον πολιτικοῦ ἀνδρὸς, οἷον οὐδεὶς τῶν πολιτευθέντων ἀπὸ τῆς βασιλεύσεως τῆς Ἑλλάδος.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον).

M. I. BPATEANOS.